

1784 -
317

ÖZBEKİSTAN MAARİF XALQ QOMŞSARLARBЫ
QAŞŞDADЫB TIL-TERMIN DƏVLƏT KƏMİTƏSİ

Q. RAMAZAN

■ ■ ■ ÖZBEK TILININ ■ ■ ■
ЬMLA QAЬDALARЬ

ÖZNƏŞR
TAŞKENT—1931 JYL

ӨЗВЕКИСТАН МААРЬФ ХАЛQ QO'LIBSARLЫОЛЬ
QAŞБДАОЛЬ TIL-TERMIN DƏVLƏT KƏMITƏSI

Q. RAMAZAN

O-A.D.U.K.

№ 223 315

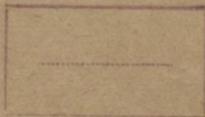
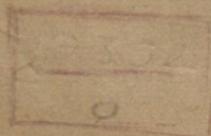
F.P.B. Ср.-Ра.

1951

ӨЗВЕК ӘДӘВИИ TILININ ЬМЛА QAЬDALARЬ

Пзу-317

N 7477
o

ӨZNЕŞR
Taşkent—1931 йыл.

Пров. 1939 г.

Узлит № 3078

Заказ № 6271—468

Тираж 15000 Ст. ф. А 5.

Ташкент, тип. № 1 Узполиграфтреста

BIR—IKI SOZ

Şu vaqtqa qadar ыmla anarxıjasıdan qutula almadıq. Bir neçə etəvə til—ымла konferensijələri saqyrıldı. Ular ilmii fasasda til-ымla məsələlərin həl qıla almadı. Şu səbəbli ымlamızda anlas bolmasıq kənərkhıja tuqırdı. Hər kim eż istəgənicə jazdı. Əlvətə bu kəfijət bilən qızılıv həm mymkyn eməs edi. Mənə şu hallarnı pəzərgə alyb Əzvəstan Jəni Əlifbə Mərkəzii Kəmitəsi jənə til-ымla konferensijəsi saqyrıdı. Konferensijədə ымla, termin (Ьstılah), ədəbi til məsələləri qaraldı. Bir nüvə əzgərişlər jasaldı. Bu konferensijə etğən konferensijələrgə qaraqanda edi və qoysıqlan məsələlərni ilmii rəvisdə həl qıldı. Endi qılyıqdan karlarnı turmuşça aşırıv-çınqa qaldı.

ымlamız məsələsi vizdə hazır rəsmii syratdə həl qılyındı desək qızılkyn. Əzvəstan Maaşlıf Xalq Kəmisərligi til-ымla konferensijəsinin məsləhətləri vətənpərvərlik tasdıcıqladı (Əzvəstan Maaşlıf Xalq Kəmisərlığının 29-üncü jyl 10-üncü avqustda bolğan 73-inci nəmirli kollegiye məclisi). di çymhyrijət təqjasıda bolğan kyndəlik matbuat, nəşriyat işlərimiz, əktəb, ilmii və imüttibər myessəsələrimiz şu qollanma vojunca iş yarları kerək.

Til-ымla konferensijəsinin qaralatıb kəminterijə şəklidə işləb cıqıv yuq ortaq Qajum Ramazanqa tapşırıqlan edi. Kəmitə əzinin ilmii dəmlər bilən bolğan ken məclisidə bir qanca kyn tekşirib cıqıv bir inca təyatişlər bilən tasdıcıqladı. Kəmitə bu əsərni qollanma olaraq qdım etədir.

T'U. Tərəfin Dəvlət Kəmitəsi.

amarqand
1920

TAVUŞ VƏ HƏRF

1. Tavuş—ma'nalı sözlərni təşkil etə turqan en məjdə insurlərdər.

2. Hərf—ma'na təşkil etə turqan tavuşlarnып fərəzii əklidir.

3. Ədəbi tilimizdəgi tavuşlar 33 bolıb, jazuvımyz tyvəndəgi hərflər bilən vəgilənədir: 1) Aa, 2) Bb, 3) Cc, 4) Çç, 5) Dd, 6) Ee, 7) Əə, 8) Ff, 9) Gg, 10) Qq, 11) Hh, 12) İi, 13) Jj, 14) Kk, 15) Ll, 16) Mm, 17) Nn, 18) Nn, 19) Oo, 20) Θθ, 21) Pp, 22) Qq, 23) Rr, 24) Ss, 25) Şş, 26) Tt, 27) Uu, 28) Vv, 29) Xx, 30) Yy, 31) Zz, 32) Zz, 33) Ьь.

4 — Hərflərimiz basına vəjazma şəkillərgə egədir (Ularnып əkilləri 6-pśb vətdəgicədir):

5—Əlif ve: Şu hərflərimiznin barcasынъ birlikdəgi atasdır.

6—Əlifbemiznin sırası həm juqarlıdaqъ (3-paragraf) tərtibdir.

Tavuş türkymləri

7. Ünlü tavuşlar: A—a, Ə—ə, E—e, O—o, Θ—ə, U—u, Y—y, B—b, I—i,

8. Ünsiz tavuşlar: B—b, C—c, Ç—ç, D—d, F—f, G—g, Q—q, 1—1, J—j, K—k, L—l, M—m, N—n, N—n,¹⁾ P—p, Q—q, ı—ı, S—s, Ş—ş, T—t, V—v, X—x, Z—z, Z—z.

9. Çaranlı tavuşlar: A, Ə, E, O, Θ, U, Y, b, I, B, Ç, D, ı—Q, J, L, M, N, N, R, V, Z, Z.

10. Çaransız tavuşlar: P, F, T, S, Ş, C, K, Q, H, X.

11. Çaransız tavuşlarnып çaraqlı eşləri:

çaransızlar	p	f	t	s	ş	c	k	x	q	h
çaranlı eşləri	b	v	d	z	(z)	ç	g	q	—	—

E s i a t m ə: Taşkənt şəvəsidi maxraqçığa kərə „q“ nıq eşi „x“ dyr. Amma səfii qoşumcalar qoşqanda „q“ tavuş „q“ qə, jəki „q“ „q“ qə əjlənədir.

¹⁾ Əzvəkcədə „N“ sözünün başında qullanmайдır. Baş hərf üçün şəkil alış başqa hərfərgə qıbd jyzəsidəndir.

BASMA ŞƏKILLƏR

Aa Bb Cc Çç Dd Ee Əə Ff Gg Qq
Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Nn Oo Ə
Pp Qq Rr Ss Şş Tt Uu Vv Xx Y
Zz Zz ȶȶ

JAZMA ŞƏKILLƏR

A a B b Ç e Ç e D a
E e J s F l G g Q q
H h İ i İ i K k L l
M m N n N n O o Ə o
P p Q q R r S s İ i
T t U u V v X x Y
Z z Z z ȶȶ

12. Burun tavuşlary: M, N, N,

13. Ləb tavuşlary:

Ləb ynlilər: O, Θ, U, Y.

Ləb ynsizlər: M, B, P, F, V.

14. Jaýq ynlilər: O, Θ, E, Ě, A.

15. Qısqıq ynlilər: U, Y, ı, I.

16. Joqan tavuşlar:

ynlilər: A, O, U, ı.

Ynsizlər Q, Oı.

17. Inickə tavuşlar:

ynlilər—Ə, E, Θ, Y, I,

Ynsizlər—K, G.

18. Joqanlıq—inickəlikdəgi eşlər:

Joqanlar	A	O	U	ı	
Inickələr	Ə	Θ	Y	I	E

E s l a t m a: 16—17—də kərgətilgən tavuşlardan başqaları, joqan sez və joqan voqunlarda—joqan, inickə sez və inickə voqunlarda inickəボルバ ajtala berədirler.

Qoşaq ynlilər

19. Tiliimizdə „ı—i“ ynliləridən son ketmə-ket kelgən „j“ iş ynlilərgə jedirilib, cozuq tavuşボルバ ajtalaşdır: qıjma, qıjna, qıjnaq, sıjla, kijmə, bij (bek), cij kəvi.

20. u—u ynliləridən son kelgən „v“ həm oşal ynlilərgə ilib, cozyləb ajtalaşdır:

Suv, quv, kuv kyvrək—kəvi.

21. Jedirilib ketgən qoşaq tavuşlar cozyləb ajtalaşdır və hər əzvəkcə şundaj səzlərdə hərflər qoşaq jazladalar.

22. Cet tillərdə (ərəb, fars, rus və Avrupadan) ədəbiyatımız-kirib qalqan və kirib kelə jatqan səzlərdəgi „ı, u, u“ lər ek tilidəgi kəvi qısqar eməslər. Ularnın vəziləri biznin ajtışçıja ujv qısqarla ketgən bolsalar həm kepləri əz tavuşlarlaş—ajtışlarınp saqlaqanlar. Şundaj bolsa həm, ja'ni biznikidən cozyləbraq ajtalsalar həm, qoşaq hərflər bilən eməs, bir hərf n jazladalar:

Lenin, kommununa, sosialist, kommunizm, Kərim, dəlil, Sudan, d kəvi. Bundaqı: „una, ist, izm“ i, u, (y) ləri bizdəgidən kərə iqrəq ajtalaşdır. Buların əzvək səzləridəgi kəvi qoşaq (ы, ы, yv) jazmaq janlışボルバ kəvi, əzəvcə nisvət jasъycyn alınp şəkildək ikki ynlı (и, ы) bilən jazmaq həm janlışdır.